Megemlékezés Kárpáti Gizelláról, az első nőről, aki orvosi oklevelet szerzett Kolozsváron a Ferenc József Tudományegyetemen

Péter H. Mária

Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem

AUTHOR AFFILIATION

University of Medicine and Pharmacy of
Tîrgu Mureş

CORRESPONDING AUTHOR

Péter H. Mária

University of Medicine and Pharmacy of
Tîrgu Mureş,
Str. Gheorghe Marinescu nr. 38
540139 Tîrgu Mureş, Romania
Email: peterhmaria@yahoo.com

ARTICLE HISTORY

Received: 21 February, 2018
Accepted: 11 March, 2018

DOI: 10.2478/orvtudert-2018-0001

Commemoration of Kárpáti Gizella, the first woman who took her degree in medical science in Kolozsvár at Ferenc József University

ABSTRACT

On 31st of December 1895 Gyula Wlassics (1852-1937), minister of religion and education, published his Decree No 72 039, which allowed women to study medical science, pharmacy and humanities at universities. In Kolozsvár Gizella Kárpáti was the first woman who registered at the Faculty of Medicine of Ferenc József University.

Gizella Kárpáti was born in Kolozsvár on 3rd August 1884. After finishing secondary school in June 1902, in the autumn of the same year she registered at the Faculty of Medicine. The marks she got at the university examinations in the following 10 semesters proved that she could cope with her task. In the years spent at the university she met medical student József Szabó (born in 1882) whom she married later. They both started their medical career at Károly Lechner's Neuro-Psychiatry Institute. From 1909 Gizella Kárpáti was a paid assistant, from 1911 she became assistant lecturer. Her husband became an assistant lecturer from the year 1908, then he was appointed lecturer and then honorary lecturer. Meanwhile he had to go to the front where he was followed by his wife. In 1919, after the professors of the university refused the act of swearing the oath of allegiance, they both made their escape from Kolozsvár together with the greater part of their fellow professors. After a short time they settled in Szeged, where József Szabó was appointed university professor. Here he published his book „Elmekörtan” in 1925. In the 1927-28 academic year he became dean, then vice-dean of the Faculty of Medicine, but in the year 1929 he died unexpectedly. In Szeged, Gizella Kárpáti being engaged in bringing up her two children, did not work as a physician. One of her children, Miklós, continued his parents' profession, and became a physician. Gizella and her children returned to Kolozsvár for a short time, between 1940-1944, then they moved to Budapest and finally they settled in Szeged again. In 1929 József Szabó and in 1953 Gizella Kárpáti were entombed in one of the graves of honour of the Szeged central cemetery.

Keywords: Gizella Kárpáti, József Szabó, psychiatrists

KIVONAT

Wlassics Gyula (1852–1937) vallás- és közoktatásügyi miniszter 1895. december 31-én közzétette a 72 039. számú rendeletét, melynek értelmében a nők is beiratkozhattak az egyetemekre orvosi, gyógyszerészeti és bölcsészeti

tanulmányok végzésére. Kolozsváron, első nőként a Ferenc József Tudományegyetem Orvosi Karára Kárpáti Gizella iratkozott be.

Kárpáti Gizella Kolozsváron született 1884. augusztus 3-án. Miután 1902 júniusában elvégezte középiskolai tanulmányait, már az év őszén beiratkozott az Orvosi Karra. Majd az elkövetkező 10 félévi tanulmányok vizsgáin, szigorlatain kapott jegyei igazolták, hogy megállta helyét. Egyetemi éve alatt megismerkedett Szabó József (sz. 1882) orvostanhallgatóval, akivel később házasságot kötött. Orvosi pályáját mindketten Lechner Károly Ideg- és Elmegyógyászati Tanszékén kezdték meg. Kárpáti Gizella 1909-től díjas gyakornok, majd 1911-től tanársegéd lett. Férje, Szabó József már 1908-tól tanársegéd, majd adjunktusi és magántanári kinevezést kapott. Közben 1914-ben a frontra is el kellett mennie, ahová felesége is követte. 1919-ben, miután az

egyetem tanárai megtagadták a hűségeskü letételét, tanártársaik nagy részével mindketten elmenekültek Kolozsvárról, és rövid idő után Szegeden telepedtek le, ahol Szabó Józsefet egyetemi tanárrá nevezték ki. Itt jelent meg 1925-ben Elmekórtan című könyve. Az 1927/28-as tanévben az Orvosi Kar dékánja, majd dékánhelyettese lett, de 1929-ben váratlanul elhunyt. Kárpáti Gizella Szegeden már nem vállalt orvosi állást két kisgyermek nevelése miatt. Gyermekai közül Miklós fia folytatta szülei hivatását, és orvos lett. Gizella gyermekeivel együtt rövid időre, 1940–1944 között visszatért Kolozsvárra, majd Budapestre, végül ismét Szegeden telepedtek le. Szabó Józsefet 1929-ben és Kárpáti Gizellát 1953-ban a szegedi belvárosi temető díszsírjainak egyikében temették el.

Kulcsszavak: Kárpáti Gizella, Szabó József, pszichiáterek

Előzmények

A XIX. század végéig magyarországi egyetemekre csak férfiak iratkozhattak be. A XIX-XX. század fordulóján a nőegyleti gyűléseken, sőt a parlamentben is gyakran szó esett a nők azon küzdelméről, hogy a társadalommal elismertség a felsőbb szintű tanulmányokhoz való jogukat. Egyre több cikk jelent meg a magyar sajtóban is, amely követelte az egyetemek megnyitását a nők számára, főleg azokon a karokon, amelyeken a nők egyéniségének, személyiségének leginkább megfelelő pályákra képezték a hallgatókat.

Főleg az 1885-ben létrehozott országos érdekeltségű Mária Dorothea Egyesület részéről folyt hosszú évekig tartó küzdelem, hogy a nők is beiratkozassanak az egyetemek különböző karaira, oklevél szerzésére, majd az orvosi, a gyógyszerész és a tanári pályán történő alkalmazásukra. Miután Wlassics Gyula (1852–1937), vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyetemekkel és a szakmai társaságokkal meg egyezett a kérdés megoldását illetően, majd királyi jóváhagyást is kapott, 1895. december 31-én közzétette a 72 039. számú rendeletét, melynek szövege így szólt: „Ő királyi császári és apostoli királyi felsége, 1895-ik évi november hónap 18-án, Bécsben kelt legfelső elhatározásával, előterjesztésemre legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a nőknek bölcsészeti, orvosi és gyógyszerész pályákra való léptetés céljából – az illetékes felsőbb tanintézet meghallgatása alapján – esetről-esetre engedély adassék és részökre, miután tanulmányaikat a fennálló szabályok értelmében sikerrel befejezték, a képesítő oklevél kiadassék. Minthogy a legfelsőbb elhatározásban, jelzett pályákra való léptetés feltételezi a nőknek a felsőbb tanintézetek illető karaira, rendes hallgatói minőségben való felvételét, az erre való jogosultságot pedig az 1883. évi XXX. törvénycikk

értelmében szabályszerű középiskolai tanulmányok alapján kiállított érettségi vizsgálat adja meg, szükségesnek mutatkozik, megjelölni azon módokat, amelyeket a nők tanulmányaira nézve irányadóknak kívánok tekinteni. Középiskoláink az idézett törvénycikk 15. §-ának korlátai közt eddig is megadták az engedélyt a lányoknak, mint magántanulóknak. E módokat ezentúl is fenn kívánom tartani. Budapest, 1895. december hó 31-én. Wlassics Gyula s.k.” [3]

Ez a rendelet nyitotta meg a nők előtt a bölcsészeti és az orvosi karokat. Ezzel beteljesült a nők vágya, hogy e két karon egyetemi tanulmányokat végezhesse, és oklevelet szerezhessenek. Így vált lehetővé, hogy mind a budapesti, mind a kolozsvári egyetemeken az orvosi és a bölcsészeti karokon nők is beiratkozassanak, orvosi, gyógyszerész és tanári oklevél megszerzése végett. Kolozsváron ekkor az egyetem már négy karral működött, ezért a Matematika–Természettudományi Karra is vonatkozott a rendelet [16]. Az akkor érvényben levő felsőoktatási törvény értelmében az orvosi oklevél elnyeréséért a hallgatók 10 félévet az orvosi karokon tanultak, a gyógyszerész oklevél megszerzéséért a jelölteknek Budapesten a Bölcsészeti Karon, Kolozsváron pedig a Matematika–Természettudományi Karon kellett előbb egy évet végezniük, majd ezt követően még egy évet az Orvosi Karon, mint rendkívüli hallgatók.

Budapesten az Orvosi Karon az első okleveles orvosnőt 1900. november 3-án avatták, **Steinberger Sarolta** (1875–1966) személyében, Kolozsváron a Ferenc József Tudományegyetem (továbbiakban FJTE) Orvosi Karán az elsőként beiratkozott nő **Kárpáti Gizella** (1884–1953) volt, aki 1907-ben, tehát 111 évvel ezelőtt kapott orvosi oklevelet. Őt követően a kolozsvári FJTE-n 1919-cel bezárólag még 18 nő kapott orvosi oklevelet (lásd **1. táblázat**).

Kárpáti Gizella életének és családjának vázlatos ismertetése

Kárpáti Gizella 1884. augusztus 3-án született Kolozsváron. Apja Koch Károly Ágoston (sz. 1837. február 2.), aki egy Bajorországból származó, de később a Temes megyei Lugoson letelepedő családban született. Az apa, 1870. január 29-én házasságot kötött a kolozsvári illetőségű Dénes Rozália (sz. 1844. november 27.) nevű hölgygel. Ezt követően a család Kolozsváron élt, ahol az apa a Magyar Állami Vasutak alkalmazottjaként mint főkalauz dolgozott. Ebből a házasságból Kolozsváron született legidősebb leánya, Gizella, őt követte 5 évvel később Margit nevű húga (1889–1969), majd az 1891-ben született öccse, Károly. Később, 1898-ban a 39861/1898-as sz. belügyminisztériumi rendelettel az apa magyarosította gyermekeinek nevét Kárpátira.

Gizella 1902. június 7-én a kolozsvári Róm. Kat. Főgimnáziumban tette le érettségi vizsgáját, 343/1901-es sorszámmal kapott bizonyítványt, a vallás- és közoktatási miniszter 72 098. sz. rendelete alapján. Már az év őszén, október 24-én beiratkozott az FJTE Orvosi Karára, ahol az elkövetkező években minden vizsgáján jó vagy kitűnő eredményt ért el [13]. Ennek következtében az 1904/05-ös tanévtől kezdve a város Mária Terézia-alapjából évi 300 korona ösztöndíjban is részesült.

1. ábra. Kárpáti Gizella, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem első okleveles orvosnője

Az Orvosi Karon, az akkor előírt 10 félév vizsgái után, már 1907 júniusában, majd november és december hónapokban a kötelező orvosi szigorlatait is sikeresen tette le Rigler Gusztáv, Kenyeres Balázs, Lőte József, Buday Kálmán, valamint Szabó Dénes, Udránszky László, Hoór Károly, Marschalkó Tamás és Makara Lajos professzorok előtt, többnyire jó, valamint kitűnő értékelés mellett [13] (**1. ábra** – K. G. fényképe).

Egyetemi tanulmányai közben ismerkedett meg az 1882. március 10-én született **bágyoni Szabó József** orvostanhallgatóval, aki a neves marosvásárhelyi, majd kolozsvári tanár, **Szabó Sámuel** (1829–1905) legkisebbik fia volt [6, 7]. Anyja, **Nagy Katalin** 1882 decemberében 38 évesen halt meg, amikor ő még nem is volt egyéves. Apja egyedül nevelte kiskorú gyermekeit, akik közül kettő egy éven belül meghalt. A népes Szabó család az egykori ref. püspök **Nagy Péter** anyai ágon örökölt családi házában lakott, ami az 1904 és 1906 közötti átalakítások után ma is áll [2]. Két nagyobb fiútestvére később neves tanár lett.

Miután Szabó József 1901 júniusában a kolozsvári Ev. Ref. Kollégiumban érettségi vizsgáját sikeresen letette (érettségi bizonyítvány száma 350/1901), még abban az évben, 1901. szeptember 6-án beiratkozott az FJTE Orvosi Karára. A 10 félévben felvett vizsgáit többnyire kitűnő minősítéssel tette le, majd orvosi szigorlatait is hasonló szép eredménnyel. Az 1905/06-os tanévtől kezdve állami ösztöndíjban is részesült. 1907. február 12-én utolsó szigorlatának vizsgáit is kitűnőre értékelte a **Lechner Károly** professzor által vezetett bizottság, majd 1907. február 16-án orvossá avatták [5, 14] (**2. ábra** – Sz. J. fényképe).

2. ábra. Szabó József elmeorvos Kolozsváron

Az egyetemi tanulmányaik befejezése után Kárpáti Gizella Szabó Józseffel házasságot kötött, és áttért a református hitre, mivel véleménye szerint egy családban kétféle vallás ne legyen. Így, ők voltak Erdélyben, Kolozsváron az első orvos házaspár. Levéltári források alapján sikerült követni mindkettőjük orvosi pályáját a kolozsvári Ideg- és Elmegyógyászati Tanszéken, illetve Klinikán [15]. A tanszék vezetője már 1889-től, a felállításától kezdve, Lechner Károly (1850–1922) volt. Ekkor ez még a Külső-Monostor utca 122. szám alatti magánellen levő, több kis pavilonból álló épületegység volt [2]. Azonban ezen a klinikai telepen már nem jutott hely több épületre és a bizonyos elszigeteltséget igénylő Ideg- és Elmegyógyászati Klinikára. Ezért ez utóbbi részére a Trefort utca elején vásároltak öt telket, melyekre 1901/02-ben gondos tervezés után felépítették a szintén több pavilonból álló „Elmekóroda” néven ismert új klinikát és tanszéket. Az 1903-ban kiadott FJTE Emlékkönyvben – amelyet Kolozsváron a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXII. vándorgyűlésének tagjai részére adtak ki – Lechner Károly részletes leírást ad nemcsak az épületek rendeltetéséről, hanem az orvosi és az ápolási személyzetről is [16]. Gizellának és férjének, Szabó Józsefnek rövidesen már ez az új épület lett a munkahelye. Az évente megjelenő *Magyarország orvosainak évkönyve és címtára* c. kiadványban [11] 1907-től kezdve, egészen az 1919-ben megjelent 29. évfolyammal bezárólag, mindkettőjük neve szerepel, „Elmekóroda” munkahelyi megnevezéssel.

3. ábra. Szabó József és Nyíró Gyula Elmekórtan c. könyve (Szeged, 1925)

Az orvostudományi testület 1908. december 18-i rendes ülésén Makara Lajos, a kar akkori dékánja kinevezte Gizellát díjtalan gyakornoknak az Ideg- és Elmegyógyászati Tanszékre 1909. április 1-ig [15]. Bár Gizella kinevezése csak egy évre szólt, azonban 1909. április 1-től 1911. február 28-ig mint díjas gyakornok továbbra is ugyanazon a helyen dolgozhatott [15]. Közben 1910-ben megszületett Katalin leánya. Ezt követően 1911. április 18-án II. tanársegédi kinevezést kapott, ami 1912. augusztus 31-ig tartott. 1913-ban pedig megszületett Miklós fia is, aki később szintén az orvosi hivatást választotta.

Kárpáti Gizella férje, Szabó József az orvosi oklevele elnyerése után, már 1907. október 1-jétől kinevezést kapott, mint helyettes gyakornok, mint tudományos alkalmazott, ugyancsak a Lechner Károly vezette Ideg- és Elmegyógyászatra. Majd 1908. április 1-jén II. tanársegédi, 1909. augusztus 1-től pedig ugyanitt I. tanársegédi kinevezést kapott, ezt követően pedig adjunktus és egyetemi magántanár is lesz [15]. Bár Szabó Józsefnek 1914-ben hadba kellett vonulnia, adjunktusi kinevezését meghosszabbították még 3 évre, azaz 1917. szeptember 1-jétől 1920. augusztus 31-ig. Ez idő alatt a fizetése mellett személyi pótlékot és háborús segélyt kapott családjá fenntartására. Rövid időn belül, 1916-ban, felesége, Gizella is követte a frontra, az orosz harctéren a sebesültek orvosi ellátásában vett részt. Szabó József, visszatérve a frontról, adjunktusként és magántanárként dolgozott ugyanazon a klinikán 1919-ig, a trianoni eseményekig [15].

Az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek tagjaként 1909 és 1914 között több dolgozatát mutatta az Orvosi Szakosztály ülésein, melyek az *Értesítő*ben, valamint különlenyomat formájában is megjelentek. Több alkalommal a szakosztályi üléseken esetbemutatókat, illetve ismeretterjesztő előadásokat is tartott [9]. 1915-ben, Lechner Károly 25 éves tanári jubileuma tiszteletére, tanártársai és tanítványai egy *Emlékkönyvet* adtak ki, amely 640 oldalon 46 tudományos közleményt tartalmaz [12]. Ebben tanítványainak dolgozatai is megtalálhatók, így a szerzők közt Benedek László, Fabinyi Rudolf, Szabó József is szerepelnek [4].

Az egyetem vezetősége 1919. május 10-én ultimátumot kapott a megszálló román hatóságoktól, hogy a tanárok csak akkor maradhatnak az egyetem alkalmazottjai, ha hűségesküvet tesznek a román királynak. Azonban ezt a lehetőséget a tanárok egyöntetűen elvetették. Ennek következtében az FJTE kiutasított tanárainak és hallgatóinak nagy része elmenekült Kolozsvárról. Így a klinika személyzete és velük együtt a Szabó család is vállalta az eltávozást két

kis gyermekükkel együtt. Rövid budapesti átmeneti idő után az FJTE-t ideiglenesen Budán helyezték el, és itt 1920. február 25-től igen mostoha körülmények között 3 féléven át folytatódott az oktatás. Majd 1921. június 17-én a kormányzó kihirdette, június 27-én pedig a *Budapesti Közlöny* is közölte az 1921. évi XXV. törvénycikket, mely szerint „a kolozsvári FJTE ideiglenesen Szegeden nyert elhelyezést”, így az Orvosi Kar intézetei és a klinikák is.

Kárpáti Gizella férjével, Szabó Józseffel és két gyermekükkel Szegeden telepedtek le, és az egykori kolozsvári egyetemi tanárokkal együtt folytatták oktatói tevékenységüket. Először lakást kerestek, végül az Alföldi utcában sikerült otthonra találniuk. Szegeden már 1921-től alkalmazták Szabó Józsefet az újonnan létrehozott Idegosztályon (a volt Kálvária téren), majd a felépülő, új, **Lechner Károly** professzor vezette Ideg- és Elmegyógyászati Klinikán [17]. Lechner Károlyt a magyar egyetem Kolozsvárról való elmenekülése, valamint Gedeon nevű vegyészdoktor fiának még a háború legelején, a fronton bekövetkezett halála nagyon megviselte, ezért csak rövid ideig lehetett a szegedi Ideg- és Elmegyógyászati Klinikának a vezetője [4]. 1922. január 19-én elhunyt. Hasonló sorsa lett több Kolozsvárról elmenekült tanártársának is, akiket lelki- és fizikailag is megviselt az átköltözés, és rövidesen, a húszas években közülük kilencen haltak meg. Így, például **Veszprémi Dezső** (1871–1924), a kórbonctan tanára, **Demeter György** (1875–1925), a törvényszéki orvostan professzora és **Reinbold Béla** (1875–1927) biokémikus professzor, illetve az egykori rektor és még többen mások [12]. Lechner professzor halála után, 1922. augusztus 10-én **Szabó Józsefet** nevezték ki nyilvános rendes egyetemi tanárrá, a klinika és a tanszék vezetőjévé [8]. Értékes kutatómunkát folytatott az agyfolyadék kémiája, az alvás és álmok kutatás területén. 1925-ben itt jelent meg 600 oldalas könyve orvosnövendékek és gyakorló orvosok részére *Elmekórtan* címen (**3. ábra**), amelyet az erdélyi, dési származású **Nyíró Gyulával** (1895–1966) együtt írt, akit Kolozsváron az FJTE-n 1918. november 18-án avattak orvossá, és akivel 1917–1919 között szintén a Lechner-klinikán, majd 1921–1927 között Szegeden is együtt dolgoztak. Ezt követően, 1936-tól pedig Lipótmézön, majd Angyalföldön lett igazgató főorvos. A könyvet Lázár Lajos szegedi könyvkereskedő adta ki. A könyv bevezetőjében a szerzők egyik céljukként említik a gyakorló orvosok megsegítését, azokból a nehézségekből, amelyeket az elmebetegek házi gondozása támaszt. Évtizedekkel később, 1988-ban Pető Zoltán (sz. 1941) ideggyógyász, a Szegedi Orvostudományi Egyetem Neuropsychiatria

4. ábra. Bágyoni Dr. Szabó József gyászjelentése

Rehabilitációs Osztály vezetője, a *Comm. Hist. Artis Medicinae c.* folyóiratban a *Rehabilitációs törekvések...* c. munkájában így ír a könyvről: „Ez a Szegeden megjelent könyv, a pszichiátriai tankönyvek egyik alapvető, forrás-munkája” [10].

Szabó József hosszabb ideig Bécsben, rövidebb ideig Berlinben is tanulmányúton volt, majd Szegeden az 1927/28-as tanévben az Orvosi Kar dékánja lett, az 1928/29-es tanévben pedig dékánhelyettesi tisztséget is ellátott [8]. Szakmai munkájának és előmenetelének háttere a példásan harmonikus, nyugodt családi háttér, amelyet felesége, Gizella biztosított számára. Ez elősegítette tudományos és oktatói tevékenységének kibontakozását, elismertetését is. Mindezek ellenére Szabó József csak 7 évig tudta végezni tanszékvezetői és oktatói munkáját, mert 1929. július 5-én, életének 48. évében, erejének és munkakedvének teljében Ő is elhunyt. Szabó József professzort a szegedi belvárosi temető díszsírjainak egyik parcellájába (X/ díszsírhely 55) temették el, a Reinbold család sírja mellé (**4. ábra**).

A *Gyógyászatban* és az *Orvosi Hetilapban* megjelent nekrológok kiemelik Szabó József egyetemi tanár, tanszékvezető oktatói tevékenységét, a logikusan összeállított előadásait, valamint hallgatóinak az iránta való elismerését és őszinte tiszteletét [1, 12]. A *Gyógyászat* folyóiratban megjelent nekrológ szerzője a szintén erdélyi származású, belényesi születésű **Benedek László** (1887–1945), aki 1910-ben kapott orvosi oklevelet Kolozsváron az FJTE-n, már 1911 és 1914 között a kolozsvári Elmekórodában Kárpáti Gizella és Szabó József munkatársa volt, később, 1917-től, ugyanott magántanár, végül pedig 1921-től Debrecenben ny. rendes tanári kinevezést kapott. Az *Orvosi Hetilapban* megjelent nekrológban **Poór Ferenc** (1871–1936), a szegedi Orvosi Egyetem Bőr- és Nemi Kórtani Klinikájának igazgató professzora méltatta Szabó József tevékenységét.

Kárpáti Gizella férje halála után már nem dolgozott, gyermekeit, majd unokáit nevelte. Fia, az 1913-ban Kolozsváron született Szabó Miklós, 1940-ben kiváló eredménnyel végezte el az orvosi egyetemet. Diplomáját királygyűrűs kitüntetéssel vehette át. 1942-ben megnősült, felesége az 1918-ban született Reinbold Anna, aki a szintén Kolozsvárról elmenekült Reinbold Béla biokémikus professzor, a szegedi egyetem egykori rektorának egyik leánya. Gyermekegyógyászként dolgozott előbb Kolozsváron, a háború után Debrecenben helyettesként, ezután Makón, később Szegeden mint főorvos, majd itt kórházigazgató lett. Az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntést követően, Észak-Erdélynek Magyarországhoz való visszacsatolása után az egyetem részben visszatért Kolozsvárra. Gizella, Miklós fiával és annak feleségével, hazaköltözött Kolozsvárra a Fadrusz utcába. Itt, Kolozsváron 1943-ban megszületett leányuk, Szabó Anna. Később, 1944 őszén azonban mindannyian végleg elhagyták Kolozsvárt, és arra gondolva, hogy Budapest védett város lesz, Budára költöztek egy Logodi utcai lakásba. Gizella a háborús évek alatt Budapesten élt gyermekeivel.

5. ábra. Dr. Szabó Józsefné dr. Kárpáti Gizella gyászjelentése

Kata leánya férjhez ment Kemény Sándor matematikushoz, de rövidesen férjét zsidó származása miatt deportálták, majd Sopron mellett agyonlőtték. Évek múltával, 1943-ban Kata feleségül ment Pataki Bélához (1905–1987). Budapest ostromát a család így együtt élte át [18]. Gizella csak halálos betegen költözött vissza Szegedre (Somogyi u. 3.). Reinbold Béla professzor özvegye és annak legkisebb lánya (Reinbold Alice, később férjhezett Vásárhelyi Dezsőné) a háború után szintén visszakerül-

A Kárpáti-, Szabó- és Reinbold család rokonsági kapcsolata

6. ábra. Kárpáti, a Szabó és a Reinbold család leszármazási családfája

tek Szegedre, majd később Miklós fia is családjával együtt [18]. Kárpáti Gizella Szegeden hosszas betegség után 1953. június 26-án hunyt el, férjét 24 évvel élte túl. A szegedi belvárosi temetőben, ugyanabban a díszsírban, férje, Szabó József professzor mellett nyugszik (5. ábra).

Kárpáti Gizella és Szabó József leszármazottai, unokái, dédunokái ma is tisztelettel adóznak emlékének. A Kárpáti, a Szabó és a Reinbold család leszármazási táblája a 6. ábrán látható.

Számos dédunokájuk közül többen is az orvosi hivatást választották. Egyik unokájuk, a Budapesten élő Szabó Anna, Vásárhelyi Péterné, a budapesti Műszaki Egyetem Építészeti Karának nyugalmazott professzora, több adatot és családi fényképeket bocsátott rendelkezésemre [18]. Köszönet érte, mert segítségével hozzájárult Kárpáti Gizella és családja életútjának ismertetéséhez.

Következtetések

Kárpáti Gizella bátor és kitartó volt, mikor elszánta magát, hogy első nőként jelentkezzen Kolozsváron az FJTE-re. Egyetemi évei alatti vizsgálói, valamint orvosi szigorlatainak kapott jegyei igazolják, hogy megállta helyét. Később,

mint az első okleveles orvosnő, a kolozsvári Elmekóroda alkalmazottjaként is főnökének, Lechner Károly professzornak megelégedésére végezte munkáját, ezt igazolja szakmai előrehaladása is.

Kárpáti Gizellának bizonyára Szegedre való kényszerű elköltözésük után többször is lehetett honvágya, ezt bizonyítja, hogy 1940 után megpróbált visszatérni Kolozsvárra, szülővárosába. Azonban a háborús körülmények, majd a hatalomváltás következtében Budapestre távozott családjával együtt. Önzetlenségét, áldozatkészségét igazolja, hogy Szegeden már nem vállalt orvosi állást, így családjának, férjének nyugodt hátteret tudott biztosítani és gyermekei, majd unokája nevelésével foglalkozhatott.

Az FJTE Orvosi Karán Kárpáti Gizellát követően legközelebb 1910-ben és 1911-ben adtak ki nőhallgatóknak orvosi oklevelet. Itt évente 3-4 nőhallgató kapott orvosi oklevelet, 1907 és 1919 között összesen csupán 18, ezek adatai az 1. táblázatban találhatók.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki mindazoknak, akik segítettek e dolgozat összeállításában: Vásárhelyi Péterné Szabó

1. táblázat. Kolozsváron, az FJTE-n orvosi oklevelet kapott nők*

Sorrend	Név	Születés helye, ideje	Érettségi	Oklevél dátuma
1	Kárpáti Gizella	1884. aug. 3., Kolozsvár	1902, Kolozsvár	1907. dec. 21.
2	Reichardné Müller Melitta	1882. szept. 30., Breslau	1904, Breslau; 1907, Kvár.	1910. jún. 7.
3	Cseke Margit	1886. márc. 14., Bikfalva	1905, Nagyenyed	1910. okt. 26.
4	Springer Sarolta	1887. okt. 22., Gyulafehérvár	1906, Gyulafehérvár	1911. szept. 30.
5	Fugulyán Katalin	1888. jan. 24., Ópalánka	1906, Kolozsvár	1911. nov. 3.
6	Dávid Margit	1889. máj. 28., Temesvár	1906, Kolozsvár	1911. nov. 28.
7	Kolumbán Mária	1887. febr. 6., Gyulafehérvár	1906, Gyulafehérvár	1911. dec. 2.
8	Kováts Jolán Mária	1889. aug. 12., Sámson	1907, Kolozsvár	1912. szept. 28.
9	Bánóczy Margit	1883. dec. 15., Budapest	1901, Budapest	1912. okt. 12.
10	Geist Renéé	1892. szept. 5., Sajómagyaros	1910, Kolozsvár	1915. nov. 19.
11	Kovács Margit	1890. aug. 20., Bánffyhunad	1910, Kolozsvár	1915. dec. 18.
12	Krausz Irén	1893. febr. 23., Szatmárnémeti	1911, Szatmárnémeti	1916. dec. 6.
13	Farnos Ilona Jolán	1892. aug. 29., Sepsiszentgyörgy	1911, Nagyenyed	1916. dec. 6.
14	Schullerus Dóra	1890. nov. 21., Szeben	1911, Nagyszeben	1917. ápr. 4.
15	Wéber Stefánia	1892. szept. 14., Brassó	1911, Marosvásárhely	1917. okt. 13.
16	Krausz Bella	1894. dec. 7., Szatmárnémeti	1912, Szatmárnémeti	1917. nov. 10.
17	Márton Janka	1892. szept. 23., Marosújvár	1912, Kolozsvár	1918. márc. 6.
18	Zsombori Ilona Júlia	1891. okt. 17., Szilágycseh	1910, Kolozsvár	1918. ápr. 15.

*A táblázat adatait a Marosmegyei Levéltár: Fond 576, Könyv: III. Orvosi Szigorlatok jegyzőkönyvei alapján adtuk meg

Anna, a budapesti Műszaki Egyetem Építészeti Kar nyugalmazott tanára; Kapronczay Katalin, a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár fő könyvtárosa; Vajda Tamás, a Szegedi Tudományegyetem Levéltár igazgatója; Olosz Katalin, marosvásárhelyi néprajzkutató; Dr. Pusztai Rózsa és dr. Molnár József, a Szegedi Orvostudományi Egyetem professzorai.

Irodalom

1. Benedek László – dr. Szabó József. Nekrológ. *Gyógyászat* 1929, 69: 29.
2. Gaal György: Magyarok utcája. A kolozsvári egykori Bel- és Külmagyar utcák telkei, házai, lakói. Erdélyi tudományos füzetek 221. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása. Kolozsvár, 1995.
3. Hőgyes Endre – Emlékkönyv a budapesti királyi magyar Tudomány Egyetem orvosi karának múltjáról és jelenéről. Budapest 1896, Atheneum RT könyvnyomdája, 933-937.
4. Iványi János – Lechner Károly, a kolozsvári, majd a szegedi Elme- és Ideggyógyászati klinika első igazgatója. *Orvostudományi Értesítő*, 2008, 81 (2): 142-144.
5. Karády Victor, Lucian Năstase – The University of Kolozsvár/Cluj and the students of the medical Faculty (1872-1918). Budapest/Cluj-Napoca 2004.
6. Olosz Katalin – Szabó Sámuel, a nagyenyedi Bethlen Kollégium egykori diákkönyvtárosa. *Erdélyi Múzeum* 2002, 64(1-2): 98-104.
7. Olosz Katalin – Egy kiállítás emlékképei. *Kriza könyvek* 16, Kriza János Néprajzi Társaság kiadása, Kolozsvár 2003.
8. Papp Kornélia, Marton János (szerk.) – Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1995. Szeged 1997, 325.
9. Péter Mihály, Péter H. Mária – Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának százéves tevékenysége 1906–2006. Kolozsvár 2006, EME kiadása, 192-194, 197.
10. Pető Zoltán – Rehabilitációs törekvések a Szegedi Egyetem Ideg- és Elmebeteggyógyászati Klinikájának történetében. *Communicationes Hist. Artis Med.* 1988, 121-124: 11-116.
11. Pesti Alfréd (szerk.) – Magyarország orvosainak évkönyve és címtára. Hivatalos adatok alapján, Budapest 24(1914), 296; 25(1915), 270; 26(1916), 303; 27(1917), 282; 28(1918), 288; 29(1919), 313.
12. Poór Ferenc – Szabó József. Nekrológ. *Orvosi Hetilap* 1929, 22, 28:669.
13. Román Nemzeti Levéltár. Maros Megyei Igazgatóság. Fond 567: Facultate de Medicina Franz Josif: A Kolozsvári M. Kir. FJTE Orvostudományi kari és II. éves hallgatók anyakönyve az 1902/03-1906/07 tanévekre valamint Orvosi szigoraltok jegyzőkönyvei 729, 730, 748, 764, 765, 766, 767, 809, 810, 846, 847. sz. iratok.
14. Román Nemzeti Levéltár. Maros Megyei Igazgatóság. Fond 567: Facultate de Medicina Franz Josif, 712, 713, 729, 730, 748, 764, 765, 766, 767, 809, 810 sz. iratok.
15. Román Nemzeti Levéltár. Maros Megyei Igazgatóság. Fond 567: Facultate de Medicina Franz Josif: Numiri cadrelor didactice. 872, 907, 975, 1143, 1210, 1260 sz. iratok.
16. *** Emlékkönyv a kolozsvári Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem és különösen ennek Orvosi és Természettudományi Intézetei. Kiadta a kolozsvári Egyetem Orvosi Kara, 1903 Kolozsvár, 384-412.
17. *** Szegedi egyetemi tudástár 8. Egyetemtörténeti fotóalbum. Szegedi Egyetemi kiadó, 2014, 14.
18. Vásárhelyi Péterné Szabó Anna, Budapesten élő unokája szíves írásbeli közlése (2017. június-július)